

The Scientific Journal in Jurisprudence and Bases of Islamic law The ۱۵ rd.

Year/NO: ۲ Summer ۲۰۲۲

مطالعه تطبیقی سهم الارث اناث در حقوق ایران و انگلیس

زهرا محمدی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۶

چکیده

حقوق ایران دارای قوانین مدون و اقتباس شده از فقه امامیه است و نظام اسلام در شرایطی به زن حق ارث داد که سابق بر آن به عنوان میراث متوفی همراه ماترک به ارث می‌رسید، در انگلیس بر اساس قانون ارث مصوب ۱۹۲۵ زوجه از تمام اموال و سایر اناث از سهم الارثی مساوی برخوردارند. هدف پژوهش ما « بررسی تطبیقی سهم الارث اناث در حقوق ایران و انگلیس » می‌باشد که به سوال اصلی پژوهش که جایگاه حقوقی سهم الارث اناث در نظام حقوقی ایران و انگلیس چگونه است؟ می‌باشد، پاسخ داده است. روش تحقیق این مقاله کتابخانه‌ای، توصیفی، تحلیلی است. در حقوق ایران تمام اناث در طبقات ارث قرار دارند و زوجه نیز ارث می‌برد. با این که منبع اول حقوق انگلیس عرف است اما امروزه تقسیم سهم الارث اناث طبق قانون صورت می‌گیرد و تمام اناث از سهم الارثی مساوی با ذکور برخوردارند. در نتیجه از آنجا که نظام حقوقی ایران مدون، مقررات ارث امره و مربوط به احوال شخصیه و نظام حقوقی انگلیس غیرمدون، است، تفاوت‌های زیادی وجود دارد و ما را در حال حاضر در یکسان سازی قوانین در سطح بین الملل در راستای جهانی شدن علم حقوق با مشکل مواجهه می‌کند هرچند ممکن است در آینده اتفاق بیفتد.

کلمات کلیدی: ارث، سهم الارث، اناث، فقه، ایران، انگلیس

مقدمه

الف: بیان مسئله

ارث از مسایل مهم مالی است که همه ادیان و کشورها این مسئله را مورد توجه قرار داده و احکام و حدود و ثغور آن را مشخص کرده اند در این پژوهش سعی شده است جایگاه سهم الارث اناث در حقوق ایران و انگلیس بررسی شود اینکه اناث در چه صورتی ارث می برند؟ سهم الارث اناث چگونه است؟ زوجه از چه اموالی ارث می برد؟ همچنین سعی در شناخت سهم الارث اناث در نظام حقوقی ایران و انگلیس و احکام حقوقی حاکم بر آن شده است. با توجه به اینکه، در انگلیس بیشتر رویه های قضایی پشتوانه رای قاضی محسوب می شود و به این علت آراء صادره بیشتر با واقعیت و عدالت همانگ است و برعکس قانون کشور ایران که از فقه امامیه نیز پیروی کرده است در مورد قوانین ارث و مخصوصاً سهم الارث زنان انعطاف ناپذیر است.

ب: پیشینه پژوهش

در مورد پیشینه و سوابق موضوع فوق کتابی با این عنوان وجود ندارد، اما سالار زایی و صابر دوست در مقاله « بررسی ارث زن در قوانین ایران و هندوستان»، وطنی در پایان نامه اش با عنوان «ارث اناث در فقه امامیه و عامه و اقلیت های دینی پذیرفته شده در قانون اساسی»، ابوالحسنی در مقاله اش با عنوان «سهم الارث دختر از مادر»، یزدانی شیری در پایان نامه اش با عنوان « بررسی تطبیقی ارث و حضانت زن در قوانین موضوعه ایران و پاکستان» و امام خمینی در کتاب « تحریرالوسیله»، جملگی سهم الارث برخی از اناث را در برخی کشورها یا در بعضی مذاهب ها بررسی کرده بودند اما پژوهشی که جامع و دارای نوآوری باشد و سهم الارث تمام اناث ایران و انگلیس را مورد مطالعه قرار دهد وجود نداشت و ما در این پژوهش علاوه بر مطالعه تطبیقی، نقاط ضعف و قوت هر دو نظام حقوقی را نمایان ساختیم و یافتیم که در هر دو کشور در وهله اول ارث طبق وصیت تقسیم می شود اما وصیت در ایران تا یک سوم نافذ است و در وهله دوم ارث در ایران طبق قانون و در انگلیس طبق عرف یا رویه قضایی تقسیم می شود. در ایران اکثراً ذکور دو برابر اناث ارث می برند هرچند تمام اناث در طبقات ارث و در کنار ذکور قراردارند اما در انگلیس اناث و ذکور بطور مساوی از ارث برخوردارند.

ج: سوال های تحقیق

سوال اصلی:

سهم الارث اناث در حقوق ایران و انگلستان چگونه است؟

سوالات فرعی:

سهم الارث دختران و مادر در حقوق ایران و انگلستان چگونه است؟

سهم الارث خواهر در حقوق ایران و انگلستان چگونه است؟

سهم الارث عمه و خاله در حقوق ایران و انگلستان چگونه است؟

سهام الارث زوجه در حقوق ایران و انگلستان چگونه است؟

۱-۱- کلیات (مفاهیم و مبانی نظری تحقیق، تاریخچه)

۱-۱-۱ مفاهیم

۱-۱-۱-۱ ارث

حروف اصلی ارث، «ورث» است. ارث و تراث، مصدر ثلاثی مجرد هستند و افزون بر معنای مصدری، به معنای اسم مفعول نیز به کار می‌روند. (راغب اصفهانی، ۱۳۷۵، ص. ۴۵) در اصطلاح حقوقی مقصود از ارث، انتقال مالکیت اموال میت است پس از فوت به وارث او (شهیدی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶).

۱-۱-۱-۲ سهم الارث

سهم در اصطلاح حصه شریک در مال مشاع است. (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۲، ص. ۳۶۹) سهم الارث نیز حصه هر کدام از وراث در مال میت است که بنا به تناسب در هر مورد فرق می‌کند

۱-۱-۲- مبانی نظری تحقیق

۱-۱-۲-۱ ویژگی های ارث

۱-۱-۲-۱-۱ ویژگی های ارث اناث در ایران

الف) ویژگی های ارث اناث در حقوق ایران

۱- زنده بودن وراث (اناث)

۲- امری بودن مقررات ارث اناث

۳- تاثیر مقررات ارث اناث از آداب و رسوم و اعتقادات قومی

۴- کم بودن سهم ارث اناث نسبت به ذکور

۵- عدم وجود حاجب برای زوجه

۱-۱-۲-۱-۲ ویژگی های ارث اناث در انگلیس

با دقت در مجموعه قوانین کشور انگلیس می‌توان ویژگی های ارث اناث را برشمرد:

۱- تساوی سهم الارث

۲- عدم توجه به سهم الارث زوج

۳- توجه به عرف و رویه قضایی در تقسیم سهم الارث

۱-۱-۲-۲ مبانی ارث

۱-۱-۲-۲-۱ مبانی ارث در حقوق ایران

مبانی ارث در حقوق ایران عبارتند از:

قانون مدنی

۳-۱- تاریخچه ارث اناث

از کهن ترین ادوار، بشر به لحاظ عوامل اقتصادی و اجتماعی عصر خود، ارتباط تنگاتنگی به مقوله ثروت داشته، و در جهت بقای آن نیز به تناسب، قوانینی وضع کرده است. از جمله قوانینی که در محافظت از اموال نقش مهمی ایفا می کرده، مجموعه مقررات مربوط به ارث زنان بوده است. توجه به این حقیقت که با مرگ آدمی، نقش اموال وی پایان نمی گیرد، متفکران را بر می انگیزد که برای اموال بر جای مانده از در گذشتگان، نظامی بنیان نهند. (فهیمی، ۱۳۹۱، ص. ۱۷)

قرابت به طور طبیعی موجب ایجاد علاقه و احساس روحی بین خویشاوندان است و بستگان نزدیک متوفی در زمان حیات او، یار و مدد کارش هستند؛ پس در تصرف اموال وی و به دست آوردن مالکیت آن از هر شخص دیگری سزاوارترند؛ در نتیجه برای ارث باید ریشه ای سنتی قایل شد که در نتیجه تحول و تکامل ریشه فطری، فراهم آمده است. اساس این تفکر تقریباً نزدیک همه ادیان و شرایع کهن یکسان است، هر چند که در شماره و نوع این وارثان، اختلاف وجود دارد. به لحاظ اهمیت موضوع ارث، همواره محاکمی برای فیصله دادن به اختلاف ناشی از دارایی به جا مانده از متوفی، تشکیل و افراد بزرگی عهده دار حل و فصل آن مشکل می شده اند، به طوری که نیمی از کتاب جبر و مقابله اثر «محمد بن موسی خوارزمی» که بزرگترین کتب ریاضی در تاریخ علم محسوب می شود، ذیل عنوان کتاب الوصایا، به حل مسایل ناشی از ارث به اسلوب ریاضی اختصاص یافته است. (قنبری، ۱۳۷۵، ص. ۷)

۲-۱- سهم الارث اناث در قرابت نسبی

۱-۱-۲- سهم الارث اناث در قرابت نسبی در حقوق ایران

در این مبحث سهم الارث اناث در قرابت نسبی در حقوق ایران مورد مطالعه قرار گرفته است.

۱-۱-۱-۲- سهم الارث مادر

در حقوق ایران مادر به عنوان یکی از اناث ارث می برد که قانون مدنی ارث و مقدار سهم الارث مادر را در صورت های مختلف مورد بررسی قرار داده است ما نیز در این قسمت به بررسی سهم الارث مادر در حقوق ایران پرداخته ایم. ذکر این نقطه لازم است در حقوق ایران مادر در طبقه اول ارث قرار دادرد به طور کلی در حقوق ایران گروه نخست یا طبقه اول ارث شامل یک نسل می شود که عبارتند از: پدر، مادر، فرزندان در بین وارثان این طبقه مادر همیشه به فرض ارث می برد و پسر همواره به قرابت و پدر و دخترها گاهی به فرض و گاهی به قرابت ارث می برند. (سیدی بنابی، ۱۳۹۱، ص. ۷۹)

۱-۱-۱-۱-۲- سهم الارث مادر در صورت وجود پدر و اولاد برای متوفی*

در حقوق ایران بند الف ماده ۸۹۲ ق.م. چنین حکم می کند:

«وقتی که برای میت اولاد یا اولاد اولاد باشد، در این صورت ابوبین میت از بردن بیش از یک ثلث محروم می شوند، مگر در مورد ماده ۹۰۸ و ۹۰۹ که ممکن است هر یک از ابوبین به عنوان قرابت یا رد بیش از یک سدس برسد...».

۱. در حقوق ایران در صورت فوت فرزند وراث ایشان در وحله اول پدر، مادر، فرزندان و همسر ایشان می باشد در صورتی که فرزند ازدواج نکرد باشد و پدر و مادر ایشان در قید حیات باشد میزان سهم الارث مادر یک سوم و مابقی به پدر به ارث می رسد

در مورد بخش نخست حکم، باید افزود که ثلث مجموع سهم پدر و مادر است و مواد ۹۰۸ و ۹۰۹ ق.م. این اجماع را بر طرف می کند. یک ششم کمترین نصیب پدر یا مادر از ترکه فرزند است و در صورتی این تنزل رخ می دهد که متوفی خود فرزند داشته باشد و پدر و مادر بخواهند در کنار نواده های خود ترکه را تقسیم کنند..(کاتوزیان، ۱۳۹۰، ص. ۱۸۷)

۲-۱-۱-۱-۲ سهم الارث مادر در صورت وجود اخوه* برای متوفی

در حقوق ایران مادر در صورت وجود اخوه سهم الارث کمتری دارد. بند ب از ماده ۸۹۲ ق.م. مقرر می کند: «وقتی که برای میت چند برادر و خواهر باشد. در این صورت» مادر میت از بردن بیش از یک سدس محروم می شود، مشروط بر این که:

اولاً - لاقل دو برادر یا یک برادر با دو خواهر یا چهار خواهر باشند؛

ثانیاً- پدر آنها زنده باشد؛

ثالثاً - از ارث ممنوع نباشد، مگر به سبب قتل؛

رابعاً- ابوینی یا ابی تنها باشد.»

۲-۱-۱-۲-۲ سهم الارث خواهر

در حقوق ایران خواهر بعنوان اخوه در خط اطراف ارث می برند(سیدی، ۱۳۹۱، ص. ۱۰۸) در رابطه با ارث خواهر می توان گفت که اگر کسی که فوت کرده در طبقه اول وراثت او کسی باقی نمانده باشد، یعنی نه پدر و مادر و اولاد او زنده باشند در این صورت ارث به طبقه دوم وراثت یعنی پدر بزرگ و مادر بزرگ و برادر و خواهر و اولاد آنان خواهد رسید، بنابراین زمانی خواهر ارث می برند که نه از طبقه اول وراثت کسی مانده باشد، نه پدر بزرگ و مادر بزرگ آنان در قید حیات باشند.

۲-۱-۱-۲-۱-۲ سهم الارث خواهر در صورت وجود برادر مادری

اگر شخص فوت شده اولاد نداشته باشد و خواهر مادری به همراه برادر مادری داشته باشد، سهم خواهر یک سوم از ارث خواهد بود که بین خواهر و برادر به تساوی تقسیم می شود.

۲-۱-۱-۲-۲-۲ سهم الارث خواهر در صورت انحصار

اگر وارث متوفی، فقط یک خواهر باشد تمام ارث به او می رسد،.

ماده ۹۱۷ ق.م. مقرر میدارد: «هر یک از وراثت طبقه دوم اگر تنها باشد تمام ارث را می برد»

۲-۱-۱-۲-۳ سهم الارث خواهر در صورت وجود چند برادر یا چند خواهر

اگر چند برادر یا چند خواهر باشند، به طور مساوی بین آنان تقسیم می شود و اگر برادر و خواهر باشند به برادران دو برابر هر خواهر ارث خواهد رسید.

ماده ۹۱۹ ق.م. مقرر می دارد: «اگر وراثت میت چند برادر ابوینی یا چند برادر ابی یا چند خواهر ابوینی یا چند خواهر ابی باشند ترکه بین آنها بالسویه تقسیم می شود.»

۱. اخوه در باب ارث شامل برادران و خواهران هر دو می باشد.

۴-۲-۱-۱-۲-۴ سهم الارث خواهر در صورت وجود خواهر و برادر پدری و مادری

ماده ۹۱۸ق.م در این باره مقرر می دارد: «اگر میت اخوهی ابوینی داشته باشد اخوهی ابی ارث نمی‌برند. در صورت نبودن اخوهی ابوینی اخوهی ابی حصه‌ی ارث آن‌ها را می‌برند. اخوهی ابوینی و اخوهی ابی هیچ کدام اخوهی امی را از ارث محروم نمی‌کنند.»

۳-۲-۱-۱-۳ سهم الارث دختر

در این قسمت سهم الارث دختر در فروض مختلف مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۳-۱-۱-۲-۳ سهم الارث دختر در صورت انحصار

اگر متوفی تنها یک دختر داشت سهم او نصف است یعنی فرض او نصف است و نصف دیگر سهم دیگران (مثل پدر و مادر و اجداد او) است ولی اگر از طبقه اول ارث جز این دختر باقی نمانده باشد نصف ارث به عنوان سهم او و (فرض) به او داده می شود، و نصف دیگر به عنوان (رد) که (صاحب سهمی در کار نبوده و بالمآل به این دختر بر می گردد) به این دختر داده می شود و در نتیجه تمام ارث به او داده می شود. *

ماده ۹۰۷ق.م مقرر می‌دارد: «اگر متوفی ابوین نداشته و یک یا چند نفر اولاد داشته باشد ترکه به طریق ذیل تقسیم می‌شود:

اگر فرزند، منحصر به یکی باشد خواه پسر خواه دختر تمام ترکه به او می‌رسد....»

اگر اولاد متعدد باشند ولی تمام پسر، یا تمام دختر، ترکه بین آن‌ها بالسویه تقسیم می‌شود. اگر اولاد متعدد باشند و بعضی از آن‌ها پسر و بعضی دختر، پسر دو برابر دختر می‌برد.

۲-۳-۱-۱-۳-۲ سهم الارث دختر در صورت تعدد فرزندان متوفی

در مواقعی که پدر یا مادری فوت کند و غیر از فرزندان خود دیگر فرد دیگری در طبقه اول ارث نباشد، تمام اموال به جا مانده از او به فرزندان او خواهد رسید، اگر همه ی فرزندان پسر یا همه دختر باشند، اموال به طور مساوی تقسیم خواهد شد اما اگر پسر و دختر باشند اموال به گونه ای تقسیم خواهد شد که سهم پسر دو برابر هر دختری خواهد بود و فرقی نمی‌کند، متوفی پدر فرزندان بوده یا مادر آنان، در هر حال سهم دختر یک دوم سهم پسر خواهد بود. (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ص. ۱۰۵)

ماده ۹۰۷ق.م مقرر می‌دارد: «اگر اولاد متعدد باشند ولی تمام پسر، یا تمام دختر، ترکه بین آن‌ها بالسویه تقسیم می‌شود. اگر اولاد متعدد باشند و بعضی از آن‌ها پسر و بعضی دختر، پسر دو برابر دختر می‌برد.»

در حقوق ایران، قانون ارث یک مسئله اقتصادی و مالی به شمار می رود که بر پایه های اجتماعی استوار است و با توجه به مسئولیت اقتصادی زن و مرد در نهاد خانواده پایه ریزی شده است نه بر اساس تبعیض بین زنان و مردان، لذا قانون تقسیم ارث بین دختر و پسر خود نوعی از رعایت عدالت اجتماعی را نشان می دهد. (قنبری، ۱۳۷۵، ص. ۱۱۴)

۴-۲-۱-۱-۴ سهم الارث عمه و خاله

خویشان طبقه سوم یک گروهند که همگی از خویشاوندان در خط اطراف محسوب می شوند در خویشان طبقه سوم دو جهت اصلی وجود دارد که عبارتند از خویشان پدری اعمام و خویشان مادری احوال (سیدی، ۱۳۹۱، ص. ۱۴۵) از طبقه سوم ارث احوال (خاله و عمه) جزء اناث محسوب می شوند هر یک از وراث طبقه سوم اگر تنها باشند تمام ارث را می‌برند. (کاتوزیان، ۱۳۹۰، ص. ۳۶۰)

۱. ر.ک. سوره نساء: ۱۱

عمه و خاله زمانی ارث می برند که در طبقه اول و دوم وراثی نباشد.

ماده ۹۲۸ق.م: «هر گاه برای میت وراث طبقه دوم نباشد ترکه او به وراث طبقه سوم می رسد.»

بنابراین عمه و خاله در ارث، از خویشان نسبی و از طبقه سوم وارثان میت به شمار می رود. اگر وراث میت منحصر در یک عمه یا خاله باشد، همه مال به او می رسد و در صورت تعدد، مال به طور مساوی میان آنان تقسیم می شود. اگر عمه در ارث با عمو جمع شود و از جهت پدری و مادری یا یکی از آن دو همسان باشند، عمو دو سهم و عمه یک سهم ارث می برد. (نجفی، ۱۳۸۵؛ ج ۳۹، ص ۴۵۶)

و اگر از جهت پدری و مادری همسان نباشند، عمو و عمه پدری ارث نمی برد؛ از این رو، اگر میت یک عمو یا یک عمه مادری داشته باشد، بنابر قول مشهور مال را شش قسمت می کنند، یک قسمت به عمو و عمه مادری و بقیه را به عمو و عمه پدر و مادری می دهند.

در هر حال اگر برای میت یک یا چند نفر اعمام یا یک یا چند نفر احوال باشد ثلث ترکه به احوال و دوثلث آن به اعمام تعلق می گیرد. تقسیم ثلث بین احوال بالسویه به عمل می آید لیکن اگر بین احوال یک نفر امی باشد سدس حصه احوال به او می رسد و اگر چند نفر امی باشند ثلث آن حصه به آن ها داده می شود و در صورت اخیر تقسیم بین آنها بالسویه به عمل می آید. در تقسیم دو ثلث بین اعمام حصه ذکور دو برابر اناث خواهد بود یک اگر بین اعمام یک نفر امی باشد سدس حصه اعمام به او می رسد و اگر چند نفر امی باشند ثلث آن حصه به آنها می رسد و در صورت اخیر آن ثلث را بالسویه تقسیم می کنند. در تقسیم پنج سدس و یا دوثلث که از حصه اعمام باقی می ماند بین اعمام ابوینی یا ابی حصه ذکور دو برابر اناث خواهد بود.

ماده ۹۳۰ق.م مقرر میدارد: «اگر میت اعمام یا احوال ابوینی داشته باشد اعمام یا احوال ابی ارث نمی برند در صورت نبودن اعمام یا احوال ابوینی اعمام یا احوال ابی حصه ی آنها را می برند.»

ماده ۹۳۱ق.م مقرر می دارد: «هر گاه وراث متوفی، چند نفر عمو یا چند نفر عمه باشند ترکه ی بین آنها بالسویه تقسیم می شود، در صورتی که همه ی آنها ابوینی یا همه ابی یا همه امی باشند. هر گاه عمو و عمه با هم باشند در صورتی که همه امی باشند ترکه را بالسویه تقسیم می نمایند و در صورتی که همه ابوینی یا ابی باشند حصه ذکور دو برابر اناث خواهد بود.»

ماده ۹۳۲ق.م مقرر میدارد: «در صورتی که اعمام امی و اعمام ابوینی یا ابی با هم باشند عم یا عمه امی اگر تنها باشند سدس ترکه به او تعلق می گیرد و اگر متعدد باشند ثلث ترکه و این ثلث را مابین خود بالسویه تقسیم می کنند و باقی ترکه به اعمام ابوینی یا ابی می رسد که در تقسیم، ذکور دو برابر اناث می برد.»

ماده ۹۳۳ق.م مقرر میدارد: «هر گاه وراث متوفی چند نفر دایی یا چند نفر خاله یا چند نفر دایی و چند نفر خاله با هم باشند ترکه بین آنها بالسویه تقسیم می شود خواه همه ابوینی خواه همه ابی و خواه همه امی باشند.»

ماده ۹۳۴ق.م مقرر میدارد: «اگر وراث میت دایی و خاله ی ابی یا ابوینی با دایی و خاله ی امی باشند طرف امی اگر یکی باشد سدس ترکه را می برد و اگر متعدد باشند ثلث آن را می برند و بین خود بالسویه تقسیم می کنند و مابقی مال دایی و خاله های ابوینی یا ابی است که آنها هم بین خود بالسویه تقسیم می نمایند.»

ماده ۹۳۵ق.م مقرر میدارد: «اگر برای میت یک یا چند نفر اعمام با یک یا چند نفر احوال باشد ثلث ترکه به احوال و دو ثلث آن به اعمام تعلق می گیرد.»

تقسیم ثلث بین احوال بالسویه به عمل می‌آید لیکن اگر بین احوال یک نفر امی باشد سدس حصه احوال به او می‌رسد و اگر چند نفر امی باشند ثلث آن حصه به آن‌ها داده می‌شود و در صورت اخیر تقسیم بین آن‌ها بالسویه به عمل می‌آید. در تقسیم دو ثلث بین اعمام، حصه‌ی ذکور دو برابر اناث خواهد بود. لیکن اگر بین اعمام یک نفر امی باشد سدس حصه‌ی اعمام به او می‌رسد و اگر چند نفر امی باشند ثلث آن حصه به آن‌ها می‌رسد و در صورت اخیر آن ثلث را بالسویه تقسیم می‌کنند. در تقسیم پنج سدس و یا دو ثلث که از حصه‌ی اعمام باقی می‌ماند بین اعمام ابوینی یا ابی حصه ذکور دو برابر اناث خواهد بود.»

۲-۱-۲- نحوه تقسیم ارث و سهم الارث اناث در قرابت نسبی در انگلیس

۲-۱-۲-۱- نحوه تقسیم ارث اناث در قرابت نسبی

سابق بر این در انگلیس نحوه تقسیم ارث براساس عرف و رویه قضایی بود ولی در حال حاضر تقسیم ارث بیشتر بر طبق قانون است.

در حقوق ایران تقسیم ارث بر اساس وصیت نامه است و در صورتی که وصیت نامه نباشد طبق قانون مدنی که بر گرفته از فقه است تقسیم می‌شود.

۱-۲-۱-۱- تقسیم ارث طبق وصیت متوفی

در کشور انگلستان* به عنوان کشور پیرو نظام کامن لا که دیگر کشورهای پیرو نظام حقوقی کامن لا از این کشور پیروی کرده اند ممکن است تقسیم ارث طبق وصیت نامه توسط مورث در زمان حیات باشد، در این صورت با شرط اعتبار قانونی وصیت نامه، طبق آن عمل شده و میزان ترکه مبنی بر نظر متوفی بین وراث وی تقسیم می‌گردد و در انگلیس بر خلاف حقوق ایران موصی حق دارد نسبت به تمام اموال خویش وصیت نموده و فرد یا افرادی از وراث قانونی را از ارث محروم نماید. مگر در مورد اموال مشترک که چنین وصیتی نسبت به سهم مشترک نافذ نمی‌باشد. (رستمی تبریزی، ۱۳۸۵، ص ۴۶)

۱. قوانین مدنی در انگلستان عبارتند از:

Civil Procedure Act ۱۹۹۷ c. ۱۲
 Contracts (Rights of Third Parties) Act ۱۹۹۹
 Education Act ۱۹۹۶ (c. ۵۶)
 Education Act ۱۹۹۷ c. ۴۴
 Family Law (Scotland) Act ۲۰۰۶
 Family Law Act ۱۹۹۶ (c. ۲۷)
 Gambling Act ۲۰۰۵
 Land Registration Act ۱۹۹۷ c. ۲
 Marriage Act ۱۹۹۴

۲. طبق قانون مدنی ایران متوفی فقط برای یک سوم اموال خود می‌تواند وصیت کند.

۲-۱-۲-۱-۲- تقسیم بر اساس قانون

در انگلیس در صورت عدم وجود وصیت نامه یا عدم اعتبار قانونی وصیت نامه؛ اموال مورث طبق قانون بین وراث قانونی تقسیم می‌شود. (رستمی تبریزی، ۱۳۸۵، ص. ۴۶)

هر چند اهمیت عرف در حقوق نانوشته به حدی است که عده‌ای به درست یا نادرست، حقوق «کامن لا» را به حقوق عرفی یا عرف عام ترجمه کرده‌اند صحت این ترجمه مشکل به نظر می‌رسد؛ زیرا که گفته شده است: اهمیت عرف در حقوق انگلیس به مراتب از آرای قضایی و قانون کم‌تر است و حتی با آن‌ها قابل مقایسه نیست. در این شکی نیست که حقوق انگلیس یک حقوق عرفی نیست، اما این هم یک اصل مسلم است که کامن لا برخی از قواعد خود را از عرف‌های محلی متنوع که سابقاً اجرا می‌شده اقتباس کرده است. (مدنی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۴)

۲-۱-۲-۲- سهم الارث اثاث در قرابت نسبی در انگلیس

۲-۱-۲-۲-۱- سهم الارث مادر

در حقوق ایران مادر در طبقه اول وراث قرار دارد و همراه پدر و فرزندان از فرزند متوفی خود ارث می‌برد در قانون مدنی ایران ماده ۹۰۶ مقرر می‌دارد:

«اگر پدر و مادر میت هر دو زنده باشند مادر یک ثلث و پدر دو ثلث»

در انگلستان پس از تعیین ارث همسران، باقیمانده اموال غیر منقول متوفی به نسبت مساوی بین فرزندان دختر و پسر وی و در صورت عدم وجود فرزند به ترتیب بین والدین، (هر دو هم پدر و هم مادر) خواهران و برادران وی تقسیم می‌گردد. (نوین، ۱۳۹۵؛ ۱۱۷) بنابراین در انگلستان مادر دارای سهم الارث می‌باشد.

۲-۱-۲-۲-۲- سهم الارث خواهر

در حقوق ایران، خواهر در طبقه دوم ارث قرار دارد و در صورت نبودن فرزند و والدین برای خواهر ارث می‌برد با توجه به اینکه قانون مدنی ایران برگرفته از فقه است و فقه نیز بین خواهر ابی، ابوینی و امی در سهم الارث تفاوتی قایل شده این تفاوت در قانون نیز وجود دارد. ولی در هر حال با وجود شرایط خواهر جزء وراث محسوب می‌شود.

در قانون مدنی ایران ماده ۹۲۰ مقرر می‌دارد:

«در برادر و خواهر ابوینی یا ابی: که به نسبت برادر دو برابر خواهر تقسیم می‌گردد.»

ماده ۹۱۲ ق.م ایران مقرر می‌دارد: «در برادر و خواهر امی: ترکه بالسویه بین برادر و خواهر، تقسیم می‌گردد.»

در انگلستان ترکه بالسویه بین برادر و خواهر تقسیم می‌گردد. (نوین، ۱۳۹۵، ص. ۱۷)

۲-۱-۲-۲-۳- سهم الارث دختر

۲-۱-۲-۲-۳-۱- سهم الارث دختر در صورتی که تنها وارث است

در قانون مدنی ایران ماده ۹۰۷ مقرر می‌دارد:

«... اگر فرزند منحصر به یکی باشد، خواه پسر، خواه دختر، تمام ترکه به او می‌رسد.»

«هرگاه پسر متوفی قبل از خودش فوت نموده باشد، پسر پسرش وارث بوده و بر دختران متوفی، تقدم دارد و اگر این دو نباشند، دختر وارث می شود»

در انگلستان پسر و دختر در طبقه اول وارث هستند، با نبودن اولاد دیگری غیر از یک دختر، تمام ارث به او می رسد. (نوبین، ۱۳۹۴، ص. ۱۵)

۲-۳-۲-۲-۱-۲- سهم الارث دختر در صورت وجود والدین برای متوفی

همان گونه که گذشت ماده ۹۰۸ ق.م ایران مقرر میدارد: «هرگاه پدر یا مادر متوفی یا هر دو ابویین او موجود باشد با یک دختر فرض هر یک از پدر و مادر سدس ترکه و فرض دختر نصف آن خواهد بود و ما بقی بین تمام وارث به نسبت فرض آنها تقسیم شود مگر این که مادر حاجب داشته باشد که در این صورت مادر از مابقی چیزی نمی برد.»

ماده ۹۰۹ ق.م ایران مقرر میدارد: «هرگاه پدر یا مادر متوفی یا هر دو ابویین او موجود باشند با چند دختر، فرض تمام دخترها دو ثلث ترکه خواهد بود که بالسویه بین آنها تقسیم می شود و فرض هر یک از پدر و مادر یک سدس و مابقی اگر باشد بین تمام ورثه به نسبت فرض آنها تقسیم می شود مگر این که مادر حاجب داشته باشد در این صورت مادر از باقی چیزی نمی برد.»

در انگلستان پس از تعیین ارث همسران، باقیمانده اموال غیر منقول متوفی به نسبت مساوی بین فرزندان دختر و پسر وی و در صورت عدم وجود فرزند به ترتیب بین والدین، (هر دو هم پدر و هم مادر) خواهران و برادران وی تقسیم می گردد. (نوبین، ۱۳۹۵، ص. ۱۱۷) پس در انگلیس باجود فرزند، چه دختر چه پسر، والدین متوفی ارث نمی برند.

۳-۳-۲-۲-۱-۲- سهم الارث دختر در صورت وجود دو یا چند دختر

در حقوق ایران در صورتی که برای متوفی تنها چند دختر باشد ترکه بالسویه بین آنها تقسیم می شود. در انگلستان، سهم همه آنها از ترکه به صورت مساوی خواهد بود. (نوبین، ۱۳۹۴، ص. ۴۵)

۳-۳-۲-۲-۱-۲- سهم الارث دختر در صورت وجود پسر

در قانون مدنی ایران: ماده ۹۰۷ مقرر میدارد:

«... اگر اولاد متعدد باشند و بعضی از آنها پسر و بعضی دختر، پسر دو برابر دختر ارث می برد»

در انگلستان تا چندی قبل، تمامی ماترک پدر، تنها به پسر ارشد منتقل می شد و اگر متوفی فرزند ارشد پسر نداشت، ارث منحصر به فرزندان ذکور بود (نوبین، ۱۳۹۴، ص. ۱۰۷) اما در حال حاضر، در انگلستان ترکه بالسویه بین پسر و دختر تقسیم می گردد. (سعادت، ۱۳۹۵، ص. ۱۰۷)

۴-۲-۲-۱-۲- سهم الارث عمه و خاله

هر وقت ورثه عبارتند از دو عمو و دو عمه ابی باشد، در ماده ۹۳۱ ق.م ایران آمده است:

«... هرگاه عمو و عمه با هم باشند ... در صورتی که همه ابویینی یا ابی باشند، حصه ذکور دو برابر اناث خواهد بود»

همچنین جایی که ورثه عبارتند از چند خاله و چند دایی باشد در قانون مدنی ایران: ماده ۹۳۳ آمده است:

«هرگاه وارث متوفی چند نفر دایی یا چند نفر خاله یا چند نفر دایی و چند نفر خاله با هم باشند ترکه بین آنها بالسویه تقسیم می شود، خواه همه ابویینی، خواه همه ابی و خواه همه امی باشند»

در انگلستان قبل از تصویب قانون ارث در سال ۱۹۲۵ م اموال متوفی به طور کامل به پسر بزرگ می‌رسید. اما در صورتی که متوفی پسر نداشت، اموال وی به طور مساوی بین دختران وی تقسیم می‌گردید و اگر دختر هم نداشت به ترتیب به والدین و در صورت نبود آنها به خواهران و برادران وی تعلق می‌گرفت. (رستمی تبریزی، ۱۳۸۵، ص. ۴۷)

در حال حاضر نیز در انگلستان در صورتی که وارث تنها عمه و خاله باشند کل ماترک بالسویه بین آنان تقسیم می‌گردد. (رستمی تبریزی، ۱۳۸۵، ص. ۴۷)

۲-۲- سهم الارث انات در قرابت نسبی

ریشه قرابت سببی در زناشویی و ارتباط مادی و معنوی زن و شوهر است: پس از نکاح، زن و شوهر با هم قرابت سببی پیدا می‌کنند؛ شوهر با خویشان زن و زن با خویشان شوهر نیز، به سبب نکاح، خویشی و پیوند دارند. درجه این قرابت به همان اندازه است که خویشان نسبی زن با شوهر با او دارند و ماده ۱۰۳۳ ق.م.، در بیان همین رابطه سببی و اعتباری، اعلام می‌کند:

«هر کس در هر خط و به هر درجه که با یک نفر قرابت نسبی داشته باشد، در همان خط و به همان درجه قرابت سببی با زوج یا زوجه او خواهد داشت. بنابراین، پدر و مادر زن یک مرد، اقربای درجه اول آن مرد، و برادر و خواهر شوهر یک زن از اقربای سببی درجه دوم آن زن خواهد بود.»

بدین ترتیب، به خانواده بزرگ نسبی، خانواده بزرگ دیگری از خویشان نسبی همسر شخص می‌پیوندد که اقربای سببی نامیده می‌شود. ولی، این پیوند که آثار حقوقی و اجتماعی گوناگون به بار می‌آورد، در بخش توارث فایده ای اندک دارد: بر خلاف توارث در خانواده نسبی، در گروه خویشان سببی تنها زن و شوهر از یکدیگر ارث می‌برند؛ یعنی توارث در خانواده کوچک تشکیل شده از زن و شوهر محدود می‌ماند و به خویشان دیگر سرایت نمی‌کند. (کاتوزیان، ۱۳۹۰، ص. ۱۲۵)

در این بخش از اقرباء سببی که شامل زوج و زوجه است به بررسی سهم الارث زوجه بعنوان مونث پرداخته شده است.

۲-۲-۱- سهم الارث زوجه در قرابت سببی حقوق ایران

در این قسمت سهم الارث زوجه در حقوق ایران مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۲-۱-۱- شرایط ارث زوجه از زوج

در حقوق ایران برای این که زوجه وارث حساب شود و از ترکه زوج سهم الارثی نصیب او شود باید شرایطی وجود داشته باشد که این شرایط هم در قانون مدنی ایران و هم در فقه مورد تاکید قرار گرفته است.

۱- وجود نکاح صحیح و دائمی

۲- وجود علقه نکاح (سیدی بنابی، ۱۳۹۱؛ ۱۷۱)

بنابراین در حقوق ایران، با جمع بودن دو شرط: (۱) صحیح و دائمی بودن زوجیت، (۲) وجود پیمان زناشویی در زمان مرگ مقتضی توارث به سبب فراهم می‌آید و این مقتضی، اگر به مانعی بر نخورد، سبب انتقال بخشی از ترکه به زوجه می‌شود. وقوع نزدیکی میان زن و شوهر از شروط عمومی توارث به سبب نیست و چنان که خواهیم دید، در نکاح مریض اماره نیاز شوهر به داشتن همسر است.

با توجه به شرایط ارث باید گفت: اگر کسی با یکی از محارم خود در اثر جهل به حکم یا موضوع ازدواج کند از یکدیگر ارث نمی‌برند (سیدی بنابی، ۱۳۹۱، ص. ۱۷۱)

۲-۱-۲-۲- وراثت بدون حاجب زوج

همسر شخص به سبب ارث می‌برد؛ نه حاجب وارثان نسبی می‌شود و نه هیچ وارثی می‌تواند مانع از ارث بردن او گردد (ماده ۸۹۱ ق.م). در واقع همسر شخص، به عنوان شریک زندگی و یکی از دو ستون خانواده، فراتر از خویشانی است که به قرابت ارث می‌برند و گاه میراثی بیش از فرزندان و پدر و مادر می‌برد. به ویژه در خانواده‌های پر جمعیت که شمار فرزندان زیاد است، این امتیاز به روشنی احساس می‌شود. قانون مدنی در مبحث ارث در تمام طبقه‌ها به اشتراک همسر با خویشان نسبی تصریح کرده است:

۱) در طبقه اول، ماده ۹۱۳ ق.م. اعلام می‌کند: «در تمام صور مذکوره در این مبحث، هر یک از زوجین که زنده باشد فرض خود را می‌برد و این فرض عبارت است از نصف ترکه برای زوج و ربع آن برای زوجه، در صورتی که میت اولاد یا اولاد اولاد نداشته باشد؛ و از ربع ترکه برای زوج و ثمن آن برای زوجه، در صورتی که میت اولاد یا اولاد اولاد داشته باشد و مابقی ترکه، بر طبق مقررات مواد قبل ما بین سایر وارث تقسیم می‌شود».

۲) در طبقه دوم، ماده ۹۱۷ می‌گوید: «در تمام مواد مذکور در این مبحث، هر یک از زوجین که باشد فرض خود را از اصل ترکه می‌برد و این فرض عبارت است از نصف اصل ترکه برای زوج و ربع آن برای زوجه».

۳) در طبقه سوم نیز در ماده ۹۳۸ می‌خوانیم: «در تمام موارد مزبوره در این مبحث، هر یک از زوجین که باشد فرض خود را از اصل ترکه می‌برد و این فرض عبارت است از نصف اصل ترکه برای زوج و ربع آن برای زوجه».

۲-۱-۳- میزان سهم الارث زوجه

در این قسمت میزان سهم الارث زوجه در حقوق ایران مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۱-۳-۱- سهم الارث زوجه در صورت فقدان اولاد برای زوج

اگر زوج در زمان فوت هیچ فرزند یا نوه‌ای از زوجه یا زوجه‌های قبلی نداشته باشد، زن از اموال مرد یک چهارم ارث می‌برد. ماده ۹۴۲ قانون مدنی می‌گوید: «اگر مردی دارای دو یا چهار زن عقد دائم است، پس از مرگش در صورت داشتن فرزند، یک هشتم از اموالش بین زنان به طور مساوی تقسیم خواهد شد. البته به این نکته مهم نیز باید توجه داشت، دو زن که یکی از آنها فرزندی ندارد اما زن دوم و دختر و یک پسر دارد، پس از مرگ همسر، زن اول با آن که فرزندی از شوهر متوفی نداشته است، ولی به علت وجود فرزندان همسر دوم نصف یک هشتم از اموال شوهرش را ارث خواهد برد.»

۲-۱-۳-۲- سهم الارث زوجه در صورت وجود اولاد برای زوج

در حقوق ایران اگر زوج دارای اولاد یا اولاد اولاد باشد زوجه یک هشتم اموال زوج را به ارث می‌برد و چنانچه زوجه بعد از فوت همسر خود و قبل از تقسیم ارث فوت نماید، سهم الارث زن به وارثان وی تعلق خواهد گرفت.

در مقدار سهم ارث زن از اموال همسر متوفی اش ماده ۹۱۳ قانون مدنی می‌گوید: «هر یک از زوجین که زنده باشند فرض خود را می‌برد و این فرض عبارت است از نصف ترکه برای زوج و ربع آن برای زوجه در صورتی که میت اولاد یا اولاد اولاد نداشته

باشد و از ربع ترکه برای زوج و ثمن آن برای زوجه، در صورتی که میت اولاد یا اولاد اولاد داشته باشد، مابقی ترکه بر طبق مقررات بین سایر وراثت تقسیم می شود.

پس می توان گفت که اگر زوج در زمان فوت هیچ فرزندی چه از این زوجه و چه در صورت ازدواج قبلی از زوجه قبلی نداشته باشد و همین طور نوه (اولاد اولاد) نیز نداشته باشد، زوجه از اموال مرد یک چهارم ارث می برد ولی اگر این شرط محقق نشود و زوج در هنگام مرگ فرزندی داشته باشد، زوجه یک هشتم از اموال مرد ارث می برد.

۴-۱-۲-۲- سهم الارث زوجه از اموال منقول و غیر منقول

ماده ۹۴۶ ق.م. قبلی درباره تفاوت مهم میراث زن و شوهر، اعلام می داشت:

«زوج از تمام اموال زوجه ارث می برد، لیکن زوجه از اموال ذیل: ۱) از اموال منقول از هر قبیل که باشد ۲) از ابنیه و اشجار».

در ماده ۹۴۶ اصلاحی قانون مدنی مصوب ۱۳۸۷ آمده است: «زوج از تمام اموال زوجه ارث می برد و زوجه در صورت فرزند دار بودن یک هشتم از عین اموال منقول و یک هشتم از قیمت اموال غیر منقول اعم از عرصه و اعیان ارث می برد.

در صورتی که زوج هیچ فرزندی نداشته باشد، سهم زوجه یک چهارم از کلیه اموال می باشد.

در ماده ۹۴۸ قانون فوق نیز که پس از حذف ماده ۹۴۷ تصویب شده است آمده:

«هرگاه ورثه از ادا» قیمت امتناع کنند زن می تواند حق خود را از عین اموال استیفا کند.

بر طبق مواد ۹۴۶ و ۹۴۷ قانون مدنی ایران به پیروی از فقه امامیه زن تحت عنوان «زوجه» از عین زمین و قیمت آن و عین ساختمانها و درختان ارث نمی برد، و تنها از قیمت ساختمانها و درختان ارث می برد. یعنی زوجه نسبت به عین و قیمت برخی از اموال غیر منقول و نسبت به عین برخی دیگر از آنها، در صورتی که موضوع ارث قرار گیرند، با محرومیت مواجه است. (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ص. ۲۵۸)

در حال حاضر برپایه قانون مدنی، زن فقط از اموال منقول، ابنیه و اشجار ارث می برد و در صورت نبود هیچ وارث دیگر به غیر از زوج یا زوجه، شوهر از همه اموال زن متوفی خود ارث می برد ولی زن فقط وارث اموال منقول، ابنیه و اشجار و بقیه ترکه شوهر در حکم مال اشخاص بلاوارث و تابع ماده ۸۶۶ است.

طراحان طرح اصلاح موادی از قانون مدنی با اشاره به آیه ۱۲ سوره نساء درباره سهم الارث زوجین معتقدند: «براساس این آیه زن از همه دارایی های شوهر پس از فوت او ارث می برد و وراثت زن از ماترک (اموال) مقید به هیچ شرط و قیدی نیست، همان طوری که وراثت شوهر از زن هم قید و شرطی ندارد.»

۲-۲-۲- سهم الارث زوجه در انگلستان

در حقوق ایران زوجه ارث می برد و حسب مورد مقدار سهم الارث او در صورت وجود فرزند برای متوفی یک هشتم و در غیر این صورت یک چهارم خواهد بود.

هر چند قبل از سال ۱۳۸۷ زوجه فقط از اموال منقول ارث می برد ولی به دنبال تحول در قانون مدنی زوجه از اموال غیر منقول نیز ارث می برد.

در انگلستان «قانون ارث» زیر شاخه ای از «قانون اموال» محسوب شده و شامل مجموعه اصول و مقرراتی است که تکلیف اموال افراد را اعم از اموال منقول و غیر منقول پس از مرگ تعیین می کند.

بر اساس قانون ارث مصوب ۱۹۲۵ م تحولات عمده‌ای در امر وراثت زوج و زوجه پدید آمد. بر اساس این قانون زوج و زوجه هر دو از تمام اموال منقول و غیر منقول یکدیگر ارث می‌برند به خصوص مالکیت منزل مورد سکونت در زمان زوجیت به همسر متوفی منتقل می‌گردد. هم چنین میزان سهم الارث زوجه از اموال منقول زوج به ۵۰۰۰ پوند استرلینگ افزایش یافت (درویشی لاسبز، ۱۳۹۶، ص. ۱۴)

قانون فوق الذکر در سال‌های ۱۹۵۲ و ۱۹۳۸ م متحول شد و در حال حاضر ارث بر اساس آخرین قانون که در سال ۱۹۹۵ م به تصویب رسید، مورد عمل قرار می‌گیرد در این قانون سهم الارث زوج از اموال منقول همسر متوفای خود به ۱۲۵،۰۰۰ پوند در صورت فرزند و در نبود فرزند ۲۰۰،۰۰۰ پوند با احتساب ۶ درصد بهره (از زمان فوت همسر تا زمان دریافت سهم الارث) افزایش یافت. به علاوه زوجه مالک کلیه لوازم خانه در زمان زوجیت شده و نسبت به یک دوم اموال غیر منقول شوهر حق عمری پیدا می‌کند. (درویشی لاسبز، ۱۳۹۶، ص. ۱۴)

۳- تفاوتها و شباهتهای سهم الارث اناث در حقوق ایران و انگلستان

سهم الارث اناث در حقوق انگلستان تقریباً برابر ذکور است در حقوق ایران سهم الارث اناث به طور دقیق در قانون ذکر شده است هر چند در بیشتر موارد سهم الارث اناث کمتر از ذکور است اما این تفاوت با کمی اغماض حل خواهد شد چرا که در متون فقهی علت این تفاوت، تفاوت در وظایف و تکالیفی است که بر عهده ذکور گذاشته شده است ذکور در مکلف به پرداخت نفقه و مهریه هستند همچنین جهاد در راه خدا از دیگر وظایف ذکور است در حالیکه اناث چنین وظایفی بر عهده ندارند

در حقوق ایران زوجه به سبب ارث می‌برد و سهم الارث او در صورت وجود فرزند برای همسر یک هشتم ترکه و در صورت عدم وجود فرزند برای شوهر چه از این زوجه و چه از زوجه‌های دیگر یک چهارم ترکه است در حقوق انگلستان در حال حاضر یک مقدار ثابت برای ارث زوجه در نظر گرفته شده است. در انگلستان سهم الارث زوجه از اموال منقول همسر متوفای خود به ۱۲۵،۰۰۰ پوند در صورت وجود فرزند برای شوهر و در نبود فرزند ۲۰۰،۰۰۰ پوند با احتساب ۶ درصد بهره (از زمان فوت همسر تا زمان دریافت سهم الارث) خواهد بود.

نتیجه گیری

سهم الارث، مقداری از هر ترکه است که به وارث می‌رسد در این پژوهش سهم الارث اناث را در دو نظام حقوقی بزرگ ایران به عنوان نظام حقوقی نوشته و حقوق انگلیس که پیرو نظام کامن لا است مورد بررسی است هر چند در نگاه اول عرف در انگلیس مهم ترین منبع حقوق محسوب می‌شود ولی امروزه در موضوعات مختلف دارای قانون است و عرف نیز همچنان اما نه مانند گذشته جزء منابع حقوق به شمار می‌رود.

در وهله اول در حقوق ایران موصی می‌تواند تا یک سوم اموال خود را وصیت کند و زاید برآن با اجازه سایر ورثه ممکن است در وهله دوم در صورتی که متوفی وصیت نامه نداشته باشد یا ورثه زاید بر ثلث را اجازه ندهند زاید بر ثلث، طبق مقررات قانون مدنی که ملهم از فقه امامیه است تقسیم ارث صورت می‌گیرد.

انگلستان تقسیم سهم الارث بر اساس وصیت نامه است و در صورت فقدان وصیت نامه تقسیم ارث طبق قانون صورت می‌گیرد. در ایران موجبات ارث نسب و سبب هستند. در مورد سهم الارث اناث در قرابت نسبی باید گفت با دقت در طبقات سهم الارث اناث در تمام طبقات تحت شرایطی ارث می‌برد مادران و دختران در طبقه اول ارث و در کنار زوجه ارث می‌برند سهم الارث زوجه

در صورت وجود فرزند برای متوفی چه از این زوجه یا از زوجه های دیگر یک هشتم و در غیر این صورت یک چهارم خواهد بود سهم الارث دختر نصف پسر می باشد و مادر نیز سهمی کمتر از پدر می برد.

در طبقه دو ارث خواهران در کناربرادر و اجداد و جدات سهم الارث جداگانه دارند که در صورتی ارث خواهند برد که از طبقه اول ارث کسی زنده نباشد در طبقه سوم نیز عمه و خاله تحت شرایطی دارای سهم الارث هستند.

بنابراین در حقوق ایران اناث در طبقات سه گانه ارث به نسب و زوجه بعنوان سبب ارث می برد.

در انگلستان در اکثر موارد با توجه به اتفاقاتی که در جریان اجرای حقوق بشر افتاده سهم الارث اناث و ذکور برابر است.

فهرست منابع

الف: کتب

*قرآن کریم

کتب فارسی

- انصاری، شیخ مرتضی (۱۳۸۱) مکاسب، ج ۴، ترجمه: نایب زاده، تهران، چاپ خرسندی.
- ابراهیمی، پردیس (۱۳۹۱) نحوه تقسیم ارث در جهان، چاپ اول، تهران؛ انتشارات خرسندی.
- امامی، سید حسن (۱۳۹۱) و (۱۳۹۱) حقوق مدنی ج ۸، چاپ سی ام، تهران، انتشارات اسلامیه.
- جبار گلباغی ماسوله، سیدعلی (۱۳۸۹) درآمدی بر عرف، چاپ اول، قم؛ مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۹۲) ترمینولوژی حقوق، چاپ هفدهم، تهران، گنج دانش.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۸۹) حقوق خانواده، چاپ سوم، تهران، گنج دانش.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۹۴) دوره مقدماتی حقوق مدنی؛ ج ۲ چاپ هفتم، تهران، گنج دانش.
- داترویج، کاس پری؛ کیان، وحید (۱۳۹۴) روابط زناشویی، تهران، انتشارات جیحون.
- داوید، رنه؛ ژوفره اسپینوزی، کامی (۱۳۷۵). درآمدی بر حقوق تطبیقی و دو نظام بزرگ حقوقی معاصر. ترجمه سید حسین صفایی. چاپ ششم. تهران: نشر میزان.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۷) لغت نامه، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران
- راغب اصفهانی، حسین (۱۳۷۵) مفردات الفاظ قرآن کریم، ترجمه: حسین خدایپرست، چاپ اول، قم، انتشارات نوید اسلام.
- ساوجی، مریم، (۱۳۸۰) حقوق زن در اسلام و خانواده، چاپ دوم، همدان، انتشارات مجرد
- سیدی بنایی، سید باقر (۱۳۹۱) ارث و حل مسایل آن، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه آزاد بناب.
- شهیدی، مهدی (۱۳۸۴) حقوق مدنی، ج ۶، چاپ چهارم، تهران، انتشارات مجد.
- صالحی، فاضل (۱۳۸۱) دیه یا مجازات مالی، چاپ سوم، ناشر؛ قوه قضاییه، چاپ قوه قضاییه.
- صفایی، محمد حسین (۱۳۹۰) حمایت از حقوق محجورین در حقوق تطبیقی، چاپ سوم، تهران؛ میزان.
- صفایی، محمد حسین؛ امامی، سید حسن (۱۳۹۴) حقوق خانواده، چاپ هفتم، تهران، سمت.
- عالمی، عبدالرضا (۱۳۷۶) حقوق زنان در کشورهای اسلامی، چاپ اول، تهران، انتشارات چراغ دانش.
- عظیمی تهرانی، وحید (۱۳۹۴) اصول فقه، چاپ اول، تهران، انتشارات گنج دانش.

- فهیمی، عزیزالله (۱۳۹۱) ارث تطبیقی، چاپ اول، تهران، انتشارات خرسندی.
- قاضی طباطبایی، سید محمد (۱۳۷۵) تحقیق در ارث زن از دارایی شوهر، تهران، انتشارات میهن.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۰) دوره مقدماتی حقوق مدنی، درسهایی از شفعه، وصیت، ارث، چ دهم، تهران، نشر میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۴) دوره عقو معین ۱، چاپ ۹، تهران، انتشارات شرکت سهامی.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۷) دوره مقدماتی حقوق مدنی، ارث، چاپ سوم، تهران، میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۴) مقدمه علم حقوق . چاپ بیست و سوم . تهران. انتشارات بهشهر .
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۲) قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، چاپ بیست و سوم، تهران، میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۱) وصیت در حقوق مدنی ایران، چاپ هفتم، تهران، میزان.
- متولی، سید محمد (۱۳۹۵) قانون حاکم بر فرزند خواندگی از نظر مقررات داخلی و حقوق بین الملل خصوصی ایران، تهران، چاپ طاووس.
- مدنی، سید جلال الدین (۱۳۹۲) رویه قضایی، چاپ سوم، تهران، انتشارات پایدار.
- مطهری، مرتضی، (۱۳۸۰) نظام حقوقی زن در اسلام، نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول.
- مصلحی عراقی، علی حسین (۱۳۹۰) حقوق ارث، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سمت.
- معین، محمد (۱۳۹۰) فرهنگ فارسی، تک جلدی، چاپ دهم، تهران، انتشارات میلاد نور
- مقدس اردبیلی، احمد ابن محمد (۱۳۸۵) مجمع الفائدة والبرهان فی شرح ارشاد الازهان، ترجمه: نایب زاده، انتشارات خرسندی
- نجفی، الشیخ محمد حسن (۱۳۸۵) جواهر الکلام، ج ۳۹، ترجمه: نایب زاده، انتشارات خرسندی
- موسوی خمینی، روح الله (۱۳۹۴) توضیح المسائل، چاپ هشتم، قم، موسسه حفظ و نشر آثار امام (ره)
- نوین، پرویز (۱۳۹۴) حقوق اقتصادی زنان در قوانین انگلستان، چاپ اول، تهران، گنج دانش .
- نوین، پرویز (۱۳۹۵) مطالعه تطبیقی حقوق خانواده در ایران فرانسه و انگلستان، چاپ اول، تهران، گنج دانش

کتاب عربی

- ۱- احر عاملی، محمد ابن حسن (۱۳۷۹) وسایل الشیعه، ج ۲۰، دارالاحیاء، التراث العربی
- حلی، حسن ابن یوسف (۱۳۷۵) تذکره الفقها، قم، آل البیت
- ری شهری، محمد. (۱۴۰۴.ق). میزان الحکمه، جلد ۶. مرکز نشر مکتب الاعلام اسلامی.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۷۸) اصول کافی، ج ۱ تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی اهل بیت.

موسوی خمینی، روح الله (۱۳۷۹) تحریر الوسیله، ج ۲، تهران، موسسه حفظ و نشر آثار امام (ره)

منابع انگلیسی

Behrman, JR and MR Rosenzweig Children: New Evidence on Bequest Differences among Sibli "Parental Allocations to Review of Economics and Statistics ,pp.۶۳۷-۶۴۰, ۲۰۰۴.

Borkowski, A. (۲۰۰۴). law of succession, the External programme. University of London press. Borkowski, ۲۰۰۴, pp ۱۵-۲۷)

Martha Alter Chen. Widows in India . Sage Publications ; ۱۹۹۸

Victoria A. Velkoff and Arjun Adlakha .Women of the World..Source: Persian International Institute for Population

Pandey,Shruti. Property Rights of Indian Women www. muslimpersonallaw.co.zo, ۲۰۰۲.

ب) مقاله ها

- ترازی، سکینه (۱۳۹۳) بررسی فرزندخواندگی در حقوق ایران، انگلستان و سوئد، پیام آموزش ش ۳۸، صص ۱۵-۴۷
- رستمی تبریزی، لمیا (۱۳۸۵) رژیم مالی خانواده در قوانین ایران و انگلیس، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۳۱، صص ۲۵-۴۵.
- درویشی لاسبز، ناهید (۱۳۹۶) مقایسه ارث در حقوق ایران و انگلستان، منتشر شده در اولین کنفرانس ملی پژوهشهای نوین ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد و حسابداری و علوم انسانی، دانشگاه علمی کاربردی شوشتر، صص ۱۵-۲۵
- دیلمی، احمد (۱۳۸۷) مطالعه تطبیقی ارث زن، فصلنامه نامه مفید، شماره ۲۹ صص ۴۵-۶۲
- سالار زایی، امیر حمزه؛ صابر دوست، مینا (۱۳۹۳) بررسی ارث زن در قوانین ایران و هندوستان دوره ۶، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۳، صفحه ۴۹-۷۰
- غلامعلی زاده، محمد و رستمی، غلامرضا ، ۱۳۹۵، نقش عرف در حقوق مدنی ایران، سومین کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی، تهران، موسسه سفیران فرهنگی مبین.
- عادل، مرتضی (۱۳۹۲) قواعد انصاف در نظام کامن لا، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، شماره ۱، صص ۴۵-۵۴
- عباسی، فهیمه؛ مختاری افرکتی، نادر (۱۳۹۲) مقایسه قوانین فرزند خواندگی در ایران و هندوستان، پژوهش های علوم انسانی سال پنجم - شماره ۲۶ (۲۴ صفحه - از ۱۲۳ تا ۱۴۶)
- مفتخر، عبدالمجید؛ سلیمی، سمانه؛ مقدم، علی (۱۳۹۵) بررسی تطبیقی ارث زن، اولین همایش ملی آینده پژوهی، علوم انسانی و امنیت اجتماعی صص ۴۵-۶۰
- ولیون، رضا (۱۳۸۵) ارث اقلیتهای دینی و مذهبی در ایران، پژوهش حقوق عمومی، دوره ۸، ش ۱۸، صص ۴۷-۶۳.

(د) سایت ها

www.parsi.wiki

<https://dictionary.abadis.ir>

A comparative study of the share of female inheritance in Iranian and British law

Zahra Mohammadi

Abstract

Iranian law has laws codified and adapted from jurisprudence, and the Islamic system gave women the right to inherit in a situation in which the former was inherited as the deceased along with the matriarch, now this right of inheritance, deprivations and discrimination. But in England, according to the Inheritance Act of ۱۹۲۵, the wife has all the property and the other women have an equal share of the inheritance. The aim of our research is "Comparative study of the share of female inheritance in Iranian and British law". The main question of the research is what is the legal status of female inheritance in the Iranian and British legal system? Is, he answered. The research method of this article is library, descriptive, analytical. In Iranian law, all women are in the inheritance classes and the wife inherits. However, in most cases, the share of inheritance of some females is half-male. Although the first source of English law is custom, nowadays the division of the female share of the inheritance is done according to the law, and all females have an equal share of the inheritance with the male. As a result, since the Iranian legal system is codified, the rules of inheritance are authoritative and related to personal status, and the British legal system is uncoded. there are many differences and we are now in the process of unifying the laws internationally in the global direction. The emergence of jurisprudence is problematic, although it may happen in the future.

Keywords: inheritance, share of inheritance, women, jurisprudence, Iran, England
ization

